

rudaí-beo

Slabhraí bia agus idirspleáchas

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh le nótaí an tsuirbhé ar an bhfál a rinne gach grúpa féin agus le babhta tapa de na rudaí a fuarthas. Léirigh slabhra cártaí ar an deasc (féar → bolb → damhán alla → spideog) agus nasc trí chárta comhroinnte, ansin seiceáil ord 'an planda ar dtús' agus treo na saighde ar an uirlis idirghníomhach tógála sreafa. Tógann na grúpaí dhá shlabhra nach n-úsáideann ach rudaí ón tsuirbhé, ceanglaíonn siad le chéile iad i ngréasán simplí le cárta comhroinnte amháin, tarraingíonn siad an gréasán sa Dialann Imscrúdaithe, ansin iompaíonn siad cárta amháin agus a aghaidh síos agus rianaíonn siad na hiarmhairtí a bhaineann le fiadhúlra na hÉireann a chosaint.

Cuspóirí foghlama

- Slabhraí bia agus gréasán bia simplí a thógáil ó fhianaise an tsuirbhé a rinne an grúpa féin
- A thaispeáint, le saighde, conas a ghluaiseann fuinneamh feadh slabhra bia
- Na hiarmhairtí a rianú nuair a bhaintear nasc agus é seo a nascadh le fiadhúlra na hÉireann a chosaint

Roimh an gclog: réiteach

Roimh an gceacht, priontáil agus gearr sraith amháin de chártaí speiceas mar aon le 8–10 gcárta saighde “ite ag” do gach grúpa; coinneigh sraith deisce don mhúinteoir agus sreangán (roghnach) le haghaidh nascanna annamha amháin. Bíodh nótaí tsuirbhé gach grúpa ó Chuid 1 réidh agat. Ná hoscail an uirlis idirghníomhach tógála sreafa ar an gclár bán idirghníomhach ach do Chéim 4.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
nótaí suirbhé na ngrúpaí ó chuid níos luaithe den tionscadal seo	1	grúpa	seomra ranga	liosta ranga comhroinnte de na rudaí a fuarthas, cóipeáilte do gach grúpa
cártaí speiceas (féar, nóinín, neantóg, dair, caisearbhán, caonach, aifid, bolb, seilide, drúchtín, péist talún, míol críon, ciaróg, bóin Dé, damhán alla, seangán, beach, spideog, lon dubh, smólach, dreoilín)	1	grúpa	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	nótaí greamaitheacha agus ainmneacha scríofa orthu ag an múinteoir roimh an gceacht
cártaí saighde agus an lipéad 'ite ag' orthu	10	grúpa	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	stiallacha páipéir agus saighead tarraingthe orthu
sreangán le haghaidh nasc breise annamh sa ghréasán (don mhúinteoir amháin, roghnach)	2	rang	seomra ranga	olann nó stiallacha de pháipéar dramhaíola
Leathanaigh na Dialainne Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	páipéar gan línte agus ceannteidil tarraingthe air ag na daltaí

Pointe sábháilteachta

Gearrann an múinteoir na sraitheanna cártaí roimh an gceacht. Coinnigh an sreangán agat féin amháin, ionas nach gceanglóidh na grúpaí na cártaí in achrann ná nach gcruthóidh siad baol tuislithe.

Céimeanna teagaisc

- **Fuinneamh ag gluaiseacht:** Coinnigh é seo gearr: ná hainmnigh ach slabhra bia agus táirgeoir ar an gclár. Léirigh an tsaighead mar fhuinneamh ag gluaiseacht i dtreo an té a itheann (an planda ar dtús). Labhair faoi ghréasán bia agus faoi idirspiléachas i dteanga shimplí go dtí go mbeidh na grúpaí féin tar éis naisc a thógáil agus a bhaint.
- **Slabhra críochnaithe ar an deasc:** Leag amach féar → bolb → damhán alla → spideog le cártaí saighde ar an deasc tosaigh. Fiafraigh cé a dhéanann bia agus cé a itheann cé. Ansin cuir nasc nóiméid amháin le cárta comhroinnte leis (mar shampla nóinín → bolb → spideog, ag teacht le chéile ag an aon chárta spideoige amháin). Fág an uirlis tógála sreafa dúnta.
- **An slabhra a thógáil le chéile:** Oscail an uirlis tógála sreafa sa mhód taiscéalaíochta, agus féar, bolb, damhán alla agus spideog fós gan socrú. Glaonn na daltaí amach ord 'an planda ar dtús' agus treo na saighde fad is a tharraingíonn tú iad. Fiafraigh cad a théann mícheart má chuireann an spideog tús leis an slabhra, ansin iarr ar na daltaí planda tosaigh eile ó thailte na scoile a mholadh.
- **Slabhraí agus gréasán ónár suirbhé:** Roinn na nótaí suirbhé, na cártaí speiceas, na cártaí saighde agus na dialanna; coinnigh an sreangán agat féin amháin. Nocht tasc amháin ag an am ar an gclár bán idirghníomhach. Stop an rang tar éis ~7 nóiméad chun slabhra 1 a sheiceáil. Is fearr cárta comhroinnte amháin chun gréasán a nascadh. Cuir na rialacha seo i bhfeidhm: speicis an tsuirbhé amháin; marcáil 'dóchúil' sa dialann le haon nasc a bhfuil tátal bainte as.
- **Ár ngréasán bia a thaifeadadh:** Fanann na cártaí le feiceáil i lár an bhoird nó ag a cheann; ní osclaítear na dialanna ach ag imeall an bhoird. Tarraingíonn na daltaí na rudaí beo, agus lipéid orthu, le saighde i dtreo an té a itheann iad agus aon naisc a cheanglaíonn slabhra amháin le slabhra eile. Siúil timpeall: 'Taispeánaigí cá dtosaíonn an fuinneamh. Cé air a mbeidh ocras ar dtús má imíonn an planda seo?'
- **Cad a tharlódh dá mbainfimis nasc?:** Iompaíonn gach grúpa cárta amháin agus a aghaidh síos agus pléann siad na hiarmhairtí ar feadh ~2 nóiméad. Insíonn dhá ghrúpa don rang cad a fuair siad amach; spreag iad le hiarmhairt níos faide síos an slabhra nó ar thaobh eile den ghréasán a lua, mar aon le nasc nithiúil amháin le gnáthóg (fál sreach, beacha, carn lomán). Ansin ainmnigh idirspiléachas. Ná bíodh sa scríbhneoireacht dialainne ach ceannteideal gearr agus iarmhairt amháin má bhíonn am ann.

Cad ba cheart a fheiceáil

Tosaíonn gach slabhra seasmhach le planda; díríonn na saighde ar an té a itheann. Taispeánann gréasáin cárta speicis comhroinnte amháin i dteagmháil le dhá shlabhra nuair a cheadaíonn an fhianaise é. Más beag a fuarthas sa suirbhé: slabhra iomlán amháin ón suirbhé mar aon le nasc 'dóchúil' amháin ó thailte na scoile a bhfuil údar leis. Agus nasc á bhaint, bí ag súil le hocras láithreach ar an gcéad ainmhí eile sa slabhra, b'fhéidir éifeachtaí níos déanaí nó ar thaobh eile den ghréasán, agus uaireanta níos mó bia don chreach má bhaintear sealgaire. Is iondúil go bhfuil na saighde droim ar ais i slabhraí aisteacha a thosaíonn le hainmhí.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Tarraingíonn daltaí an tsaighead ag díriú ar an mbia ('díríonn an spideog ar an bpéist').** Rianaigh an tsamhail ar an deasc ó chlé go deas: an planda ar dtús, an tsaighead i dtreo gach ainmhí a itheann. Abair os ard 'gluaiseann an fuinneamh chuig an té a itheann' agus iarr orthu aon chártaí saighde atá droim ar ais a chasadh.
- **'Ní bheidh tionchar ach ar an gcéad ainmhí eile sa slabhra má bhainimid nasc.'** Tar éis dóibh cárta a iompú agus a aghaidh síos, fiafraigh cé a mhothódh é níos déanaí nó sa slabhra eile, agus cé aige a mbeadh níos mó bia dá mbeadh sealgaire imithe, ansin ainmnigh idirspheáchas.
- **Cuireann grúpaí speicis nár aimsigh siad riamh leis ionas go mbeidh cuma 'lán' ar an ngréasán.** Taispeáin riail na fianaise ar an gclár bán idirghníomhach: speicis an tsuirbhé amháin; ní mór 'dóchúil' a mharcáil ar leathanach na dialainne le haon nasc beathaithe nach bhfacthas.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Tosaigh le slabhra dhá nasc amháin (planda → ainmhí a itheann é) ag úsáid an ruda is soiléire a fuair siad sa suirbhé; seiceáiltear ag bord an mhúinteora go bhfuil an planda ar dtús agus saighead amháin ann sula gcuirtear an dara nasc leis. • An t-íosmhéid más beag a fuarthas sa suirbhé: slabhra amháin ón suirbhé mar aon le nasc 'dóchúil' amháin ó thailte na scoile a bhfuil údar leis, marcáilte sa dialann.	• Tóg slabhra 3–4 nasc, ansin an dara slabhra ó rudaí éagsúla eile a fuarthas, agus ceangail iad ag cárta comhroinnte amháin. • Agus nasc á bhaint, ainmnigh iarmhairt láithreach amháin agus iarmhairt amháin níos faide síos an slabhra nó ar thaobh eile den ghréasán sula ndéantar an plé ranga.	• Dúshlán breise: slabhra ceithre nasc nó dhá nasc idir slabhraí sa ghréasán, fós ó speicis an tsuirbhé amháin agus 'dóchúil' marcáilte nuair a bhaintear tátal. • Déan léirmheas ar ghréasán grúpa eile maidir le treo na saighde agus táirgeoirí atá in easnamh, nó mol cén t-aon athrú amháin ar ghnáthóg a dhéanfadh an dochar is mó don láthair féin acu ar thailte na scoile.

Nasc traschuraclaim

Nasc le Tíreolaíocht agus le gnáthóga na hÉireann: fáлта sceach, pailneoirí agus carnáin lomán mar fhíorroghanna cosanta do láthair na scoile.